

AYDIN SANCAĞI TİRE KAZASINDA BULUNAN VAKIFLARIN 1275 (H.) TARİHLİ MUHASEBE DEFTERİ

***

1275 (H.) DATED ACCOUNTING BOOK OF THE WAQFS IN TİRE DISTRICT OF AYDIN STATE DISTRICT OF AYDIN STATE

Prof. Dr. İsmail BEKÇİ

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü
ismailbekci@sdu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9862-737X

Dr. Öğr. Üyesi Ali APALI

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu
Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü
aapali@mehmetakif.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3521-0150

Öz

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde bulunan belgeler arasında vakıf muhasebesi ile ilgili belgeler arşiv içerisinde en fazla yer alan belgeler arasında yer almaktadır. Bu belgelerden "Aydın Sancağı'na ait EV.5..15477" yer kodlu belge özelinde Osmanlı Devleti'nde vakıf muhasebesi çalışmanın konusunu oluştururken, belgenin transkripsiyonunun yapılarak elde edilen verilerin muhasebe tarihi disiplini çerçevesinde incelenmesi ise çalışmanın amacını oluşturmuştur. Araştırmada Tire Kazası Vakfı yer sınırı, 1275 (H.), (1859 M.) tarihi çalışmanın zaman sınırı ve vakıf muhasebesi de çalışmanın konu sınırı olarak belirlenmiştir. Söz konusu belge çözümlendiğinde, vakıfların gelirleri ve bu gelirlerden dellaliye, cabi, kâtip, müfettiş kesintilerinin yapıldığı, belgedeki kayıtların bazen müfredatlı bazen de icmal şeklinde muhasebe işlemlerinin yapılmasının yanında merdiven sistemi ile kayıtlanan belgede bazı muhasebe hatalarının da olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aydın Sancağı, Tire Kazası, Vakıf Muhasebesi, Muhasebe Tarihi, Merdiven Yöntemi, Siyakat.

Abstract

In the Ottoman Archives of the Prime Ministry, most of the documents are the documents related to the waqf (foundation) accounting. From this document, Allen Became the HOME.5..The purpose of this study is to investigate waqf accounting in the Ottoman Empire, specifically examine the data obtained by transcribing the EV.5. 15477 numbered document belongs to Aydın State, within the framework of the accounting history discipline. In study, the field limit of the study is determined as the waqfs in the Tire District, the date limit is determined as 1275 (H.) (1859 M.) and the limit of the subject is also determined as waqf accounting. The transcript of the document revealed that the revenues of foundations and the deductions of the announcers, debt collectors, clerks and inspectors are included; and while some of the accounting records are detailed, others are shortened, and also some errors are found in the document recorded with a staircase method.

Keywords: Aydın State, Tire District, Waqf Accounting, Accounting History, Merdiban Method, Siyakat.

1. GİRİŐ

Osmanlı Devleti'nde vakıf müessesesi, yardımlaşma amacıyla ortaya ıkan ve sınırları içerisinde en yaygın olan sivil toplum kuruluşları olup, kuruluş aşamasından sonra faaliyetleri sonucu kendi gelirlerini kendileri elde ederlerdi. Asıl amaçları kar elde etmekten ziyade toplum yararına faaliyet gösteren vakıfların en temel gelir kaynaklarını Vezirler, Sultanlar veya önde gelen devlet adamları karşılamaktaydılar. Vakıfların gelirleri, temelde iki farklı gideri karşılamak için gerekliydi. Bunlardan birincisi, hizmet sunabilmek için amaca uygun olarak gerçekleştirmesi gereken faaliyetlere ait giderlerdir. İkincisi ise, vakıfların yönetim işleri ile ilgili giderleri ve personel giderleridir.

Vakıflarda gelir ve gider dengesinin korunması için, sistemli bir kayıtlama yapılmaktaydı. Kayıtlar, vakfın alacaklarını, harcamalarını, mahsuplarını, kiralamalarını genel olarak tüketim malzemelerini ve personele ödenen tutarlar gibi bilgileri barındırmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde vakıf muhasebeciliği, merdiven yönteminin en basit şekliyle tutulmaktaydı. Bu bağlamda, vakıf muhasebeciliği bu çalışmanın konusunu oluştururken, 1859 (M.)-1275 (H.) tarihli Aydın Sancağı Tire Kazasında faaliyet gösteren vakıfların muhasebe kayıtlarının transkripsiyonunun yapılarak özümlemesi ve muhasebe tarihi disiplini anlayışı ile yorumlanması ise çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle Osmanlı Devleti'nde merdiven yöntemi, siyakat yazı sistemi ve vakıf muhasebeciliği hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra EV. 15477 kodlu defterin özümlemesi yapılmıştır.

2. OSMANLI DEVLETİ'NDE MUHASEBE SİSTEMİ

2.1. Merdiven Yöntemi

Osmanlıda muhasebe mesleği bir devlet muhasebesi içerisinde gelişme göstermiştir. Merdiven yöntemi mesleğin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu yöntem ihtiyaca göre geliştirilerek uzun yıllar kullanılmıştır (Güvemli, 2014: 230). Aslında merdiven yöntemi ilk olarak Ortadoğu'da Abbasiler (1251-1353) tarafından kullanılmıştır. Abbasi devletinde Harun Reşid (766-809) döneminde ilk örnekler tespit edilmiştir. Abbasilerden İlanlı Devleti'ne (1251-1353) geçen yöntemi en son Osmanlı Devleti (1299-1922) kuruluş yıllarından Tanzimat'a kadar kullanmıştır (Akçay, 2017:1878).

Merdiven yönteminde ana tutarların başa yazılması ve ana tutarı ortaya çıkaran diğer tutarların alt alta bir merdiven basamağı gibi yazılmasından dolayı merdiven adını almıştır. Yöntemin ismi İlanlılar döneminde konulmuştur (Mazenderani, ev. Otar, 2013: 46). Merdiven yönteminin temel olarak başlangıç noktası, miktar usulünden, tutar usulüne geçilmesidir. Mükellefler ödeyecekleri vergiyi artık miktar biriminin yanında tutar ifadesi ile de ödeme şansına sahip olmuşlardır. Miktar usulünden tutar usulüne geçiş ile birlikte mali işlemlerin kayıt altına alınması ihtiyacı iyice gelişmiş ve merdiven yöntemi olarak bilinen sistem ortaya çıkmıştır. (Elitaş vd. 2008: 180).

Merdiven yönteminin temel özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Elitaş vd. 2008: 181);

- Devletçilik egemen olan ölkelerde devlet muhasebesi için kullanılmıştır.
- Devletin gelirleri ve giderleri için vergi gelirlerinin toplanması ve harcanması esasına dayanmaktadır.
- Vergi gelirlerinin eyaletlerden alınması her eyaletin toplam vergi gelirlerinin ve vergi türlerinin alt alta yazılarak toplanması şeklinde gerçekleştirilir.
- Harcama türleri ve tutarlarının alt alta sıralanması esastır.
- Sistemin muhasebenin tahakkuk esasına göre çalışması esastır. Ancak tahakkuk maddesi yapılmadan işlemlerin yürütöldüğü bilinmektedir. Tahakkuk tutarı başka bir yerde takip edilmektedir.
- Sistem hem miktar ve hem de tutar yazmaya müsait bir yapıdadır.
- Devletin bir yıllık gelirlerinin tek bir kayıt ile yapılmasını sağlar.

Merdiven yönteminin özel kesimde kullanılma şansı çok fazla olmamıştır. Genellikle Ortadoğu ölkelerinde olduğu gibi Osmanlı'da da iktisadi yaşamda devletçilik anlayışı hakim olduğu için özel kesim (işletme), tacir ve tüccarlar düzeyinde kalmıştır ve gelişmiş bir muhasebeye ihtiyaç duyulmamıştır. Böyle bir ortamdaki işletmecilik anlayışı çerçevesinde gelişmiş bir muhasebe ortaya

ıkmadığı için, merdiven yönteminin kullanımı da devlet muhasebesi ile sınırlı kalmıştır (Özerhan, 2013: 91). Ancak, devlet muhasebesinde kullanılan merdiven yönteminin vakıflarda kullanımı bu durumun tek istisnasıdır (Güvemli ve Güvemli, 2016: 17).

Osmanlı Devleti 1859 yılına kadar aralıksız merdiven yöntemini kullanmıştır. Bu yıllardan itibaren yönünü batıya çevirmeye başlayan ve yenilenme hareketlerinin baş göstermesi, özel sektörün canlanmaya başlaması gibi nedenlerden dolayı merdiven yöntemi terk edilmeye başlanmıştır. Merdiven yöntemine ait yazılı talimatlar ve uygulamalar çok fazla bulunmamaktadır. Olanlar da sınırlıdır. Bunun en önemli nedeni merdiven yönteminin öğretimi usta-çırak ilişkisi ile gerçekleşmesi idi.

Devlet içerisinde ilk olarak muhasebenin belirli bir düzene bağlanmaya başlanması 1850 yılındaki “Kanunname-i Ticaret” ile başlanmaktadır. Bu kanun Fransa’da 1807 yılında yürürlüğe giren “Code de Commerce”in örnek alınması ile hazırlandığından muhasebe üzerinde Fransız etkisi görülmüştür (Özçelik, 2017: 399). 1879 yılında Maliye Bakanlığı’nın yeniden teşkilatlanması sonrasında çift taraflı kayıt ilkesi benimsenmiştir. Bu karar alınırken kayıtların bilimsel bir yöntemle tutulması, yöntemin Fransız ve İngiliz kontrolünde olan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun para basımını üstlenen Osmanlı Bankası’nın maliye bakanlığı ile aynı kayıt yöntemini kullanma zorunluluğu, kayıtların daha da ayrıntılı bir şekilde tutulmak istenmesi, sanayileşme çabaları, kapitülasyonların kaldırılması gibi nedenler etkili olmuştur (Sürmen, 2012: 6; Özçelik, 2017: 400).

2.2. Siyakat

Merdiven yöntemi, uzun yıllar devlet muhasebesinde kullanılmış bir yöntem olup, devlet muhasebesinde siyakat yazısı ile birlikte kullanılmıştır (Elitaş vd., 2008, 78). Siyakat, Arapça “siyak” ve “siyakat” sözlere “savk” kelimesinden türemiştir. Savk kelime manası ile hayvan gütmeye, ardından yürütme, ilerletme, takip etme, iterek sürme gibi anlamlara gelmektedir (Tosun ve Atai, 2015: 59). Siyakat yazısı, iki amaca hizmet etmiştir. Bunlardan birincisi devletin gelir ve gider bilgilerinin muhasebe kayıtlarından anlaşılmasının önüne geçilebilmesi, ikincisi ise az yere daha çok bilgiyi hızlı bir şekilde kayıt altına alınabilmesidir (Elitaş vd., 2008, 78).

Siyakat yazısı, Osmanlı’da resmi ve özellikle de mali işlerde kullanılan eski bir yazı türüdür. Defterlerde ve tezkirelerde görülen kısalık, anlamada güçlük ve bilgi sahibi tarafından rahat bir şekilde okunup anlaşıldığı bir yazıdır. İnce, iç içe girmiş, herekesiz ve dik şekilde yazıldığı için çok fazla yazıları az yer kapsayarak çabuk yazılma özelliğine sahiptir. Uzmanları tarafından okunabilen ve çok eski tabirleri içinde barındıran yazının uzun hatlarla yazılmış olanları olduğu gibi, kısa şekillerle yazılmış olanları da bulunmaktadır (Aydemir ve Erkan, 2011: 166).

Siyakat Osmanlı Devleti öncesi devletlerinde de bir bilim dalı kabul edilerek (İlm-i Siyakat) muhasebe kayıtlarında kullanılmıştır. Siyakat yazısı, maliye idaresinin hesap işleri, devlet muhasebesi ile birlikte kullanılmış olmasına rağmen, zaman içerisinde anlam değişerek maliye kayıtlarında, tahrirlerde siyakat rakamlarıyla birlikte gelişmiş ve mali kayıtlara özgü bir yazı karakteri haline almıştır. Bu yazı karakterine de “Hatt-ı Siyakat” yani siyakat yazısı denmiştir. Siyakat teriminin muhasebe mesleği ile bütünleşmesi ve sonrasında yazı türü anlamında kullanılması, Osmanlı Türkleri zamanına rastladığı ifade edilmektedir (Öztürk, 1996: 19; Şensoy, 2014: 82).

Siyakat yazısının içerisinde siyakat rakamları da yer almaktadır. Bu rakamlara arap ülkelerinde “Siyakat-i Arabi” İran’da “Hesab-ı Dinari” ya da “Rüküm-i Siyak” Hind Müslümanlarının “Rüküm” ismi ile bahsettikleri ve bu özellikli olan rakamların siyakat yazısı ile birlikte kullanıldığı anlaşılmaktadır. Siyakat yazı ve rakamlarının öne çıkan kullanım alanlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Erol vd. 2012: 229);

- Muhasebe öğretiminde muhasebe kayıt ve belge düzeninde,
- Devletin mali düzenini oluşturan kayıt ve belgelerinde,
- Devletin tapu kayıt ve belgelerinde,
- Dış işlerinin yazışmalarında

Dolayısıyla siyakat yazısı, Osmanlı Devleti döneminde Maliye, Defterhane ve Vakıf teşkilatında kullanılmış resmi bir yazıdır. Osmanlı Devleti'nde siyakat yazısı ve rakamları; bilhassa mali idarenin muhtelif bürolarında kullanılmıştır. Türk mali idaresinde görev yapan memurlar, asırlarca bu yazı ve rakamları kullanmışlardır. Ortadoğu'dan Balkanlar'a, Kırım'dan Akdeniz'in güney sahillerine uzanan geniş bir coğrafya üzerinde devlete ait her türlü gelir ve gider kalemleri hep yazı ile kaydedilmiştir (Öztürk, 1994: 6).

3. OSMANLI DEVLETİ'NDE VAKIF MUHASEBESİ

Vakıf kelimesi, "bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmi bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011: 2453). Ebu Hanife'ye göre ise vakıf, bir mal veya mülkünün aynını vakfın, yani vakfedenin mülkiyetinde tutmak, gelirin fakirlere ya da hayır yollarından birine harcamaktır (Semiz, 2016: 91). Dolayısıyla vakıf, bir şahsın menkul veya gayrimenkul malını kendi mülkünden çıkarıp menfaatini halkın yararı için ebedi olarak hapsedmesidir. Bu anlamda, vakıfla ilgili olarak düzenlenen belgeye ise "vakfiye" denir. Vakfı yapana "Vâkıf", vakfedilen mala da "mevkûf" denir. Vakfiyeler, Kadı huzurunda düzenlenir (Elitaş vd. 2008: 236-237). Vakıflar, toplum yararına ortaya çıkmış olan sosyal güvenlik kurumları gibidir. Vakıflar ile ilgili bilgilerin çoğunlukla elde edildiği arşiv belgeleri, vakıf muhasebe defterlerinden oluşmaktadır. Bu defterler, vakıfların esas olarak gelir ve giderlerinin kayıt altına alındığı defterler olup, bunun yanında vakıf muhasebe defterlerinden varlıklarının neler olduğunu, vakfın özkaynaklarını, vakfın varlıklarının elde edildiği kaynakların kimlerden ve ne kadar olduğunu öğrenmek de mümkündür.

Büyük ölçekli vakıflar daha çok Vezirler veya devlet adamları vasıtasıyla kurulmaktaydılar (Barkan, 1963: 240). Vakıflar eğitim, sağlık, dini ve kültürel alanlarda bir takım faaliyetleri yerine getirmekteydiler. Kurulan bu vakıflar, söz konusu faaliyetleri nedeniyle birtakım giderlere katlanırken, bu giderleri karşılayacak farklı gelir kaynakları da bulunmaktadır. Vakıf himayesinde bulunan tarlaların kira gelirleri, han, hamam, dükkân kiralaları vb. vakıflara gelir sağlayan kaynaklar olmuştur. Devlet tarafından vakıfların düzenli gelirleri olması adına vakıflara meralar, geniş araziler, karyeler gibi gayrimenkuller bırakılmıştır (Ülker ve Toraman, 2012: 61).

Osmanlı Devleti'nde önemli bir sosyal güvenlik kurumu olarak faaliyet gösteren vakıfları, sadece toplumda ihtiyaç sahiplerine yardım eden kurumlar olarak kabul etmek ile sınırlı değildir. Vakıflar, aynı zamanda şehirlerin imarına katkı sağlayan, bir külliye içerisinde han, hamam, kütüphane, ibadethane, aşevi ve eğitim birimleri inşa edilmesine yönelik çalışmalar yürüten ayrıca faaliyetleri sırasında giderlerini karşılayabilmek amacı ile çarşı, fırın, değirmen, debbağhane, salhane gibi tesisleri hayata geçirerek işleyen ve buralardan gelir de elden kurumlardı (Sırım, 2017: 185).

Osmanlı Devleti'nde vakıfların sağlıklı bir şekilde uzun süreler faaliyette kalabilmeleri iki nedene dayandırılmaktadır. Bunlardan birincisi sağlam bir hukuki yapıya sahip olmaları ikincisi ise düzenli ve disiplinli bir muhasebe ve kayıt sistemi ile denetimine sahip olmalarıdır. Vakıflarda ortaya çıkan bu düzen, onların sürekli muhasebe denetimi altında tutulmalarına neden olmuştur (Güvemli ve Güvemli, 2016: 10). Bununla birlikte, vakıf muhasebeciliği çok karışık ve zor bir muhasebe ve kayıt sistemine sahip değildir. Bunun nedenlerinin başında devlet sınırları içerisinde sayı bakımından fazlaca bulunan vakıfların muhasebesini tutan kişilerin yaptığı kayıtların vakıf ilgilileri tarafından kolaylıkla anlaşılabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü vakıf kayıtları, sadece muhasebeciler tarafından değil, aynı zamanda onu denetleyen ve onaylayan kişiler tarafından da anlaşılması gerekmektedir. Dolayısıyla vakıf muhasebesi, ilgili taraflar açısından açık, net, şeffaf ve anlaşılabilir olarak kayıt altına alınmakta ve yürütülmekteydi. Diğer yandan muhasebe bilgilerinin devlet sırrı niteliğinden ziyade daha çok ilgili tarafları ilgilendirmesi de bu durumun ortaya çıkmasının bir diğer sebebidir.

Osmanlı Devleti, vakıf muhasebeciliğinde ihtisas isteyen muhasebe teknikleri yerine kolay bir muhasebe kayıt sistemi kullanılmasını benimsemiştir. Örneğin, ilk önce vakfın sermayesi gurusu para cinsinden yazılmış, bunun altına günlük olarak gider ve gelir rakamları ve karşılıkları da açıklamaları yazılmıştır. Gelir mahiyetindeki tutar sermaye ile toplanarak, giden tutar ise çıkarılarak sonuç alt

satırda gösterilmiştir. Böylece vakfın son hesap durumu hemen ilk bakışta görülebilmektedir (Kurt, www.isav.org.tr).

Vakıf faaliyetlerinin devam edebilmesi açısından gelir ve giderlerinin disiplinli ve sistemli bir şekilde kayıt altına alınmasının hesap verilebilmesi, tam açıklama, şeffaflık gibi kavramlar açısından belirli dönemlerde raporlanması ve denetlenmesi son derece önemlidir. Osmanlının özellikle bu konulara yönelik geliştirdiği yöntem, merdiven yöntemi'dir (Can ve Zeytin, 2010, 485).

Vakıf defterlerinin gelirler tarafı, hesapların ilgili olduğu cari yılda vakfın elinde bulundurduğu gelir kaynaklarının dökümünü ve bu kaynaklardan elde edilen gelirlerin her birinin vakfın toplam gelirleri içerisindeki oranlarını da ortaya çıkartabilmektedir. Vakıfların gelirlerini elde etmek için gelir kaynaklarını nasıl işlettiklerini, cari yılda gelirlerden fiili tahsilat miktarlarını ve alacaklı kalan tutarları da görmek söz konusudur (Orbay, 2005: 39).

4. 15477 NOLU DEFTERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Çalışmaya konu olan Başbakanlık Osmanlı arşivleri evkaf defterlerinden olan belge, EV.d../15477-0-0 kodlu ve 07.06.1275 (H.) (12 Ocak 1859 M.) tarihli defterin başlangıç tarihi 1270, (1854 M.) bitiş tarihi ise 1275 (1859 M.) yılı olarak kayıtlanmıştır. Söz konusu Defter, orijinalinde 21 x 52 cm ebatlarında ve ciltli iken, yıpranmadan dolayı cildin bulunmadığı ifade edilmiştir. Varak düzenine göre kayıtlanan defter, toplam 4 varaktan oluşmaktadır.

Osmanlı Devleti vakıflarının muhasebe kayıtları, içerisinde farklı bölümleri içeren bir takım belgeler bulunmaktadır. Ancak bu belgeler, çoğunlukla vakfın bulunduğu yerin, vakfın adının, mütevellisinin, mahiyetinin, kayıtların tutulduğu zamanı (tarih) ve vakfın künyesini ifade edilen bilgiler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bölüme vakfın künyesi de denilmektedir (Durmuş ve Bektaş, 2017: 199). Çalışma konusu belgenin transkripsiyonu yapıldığında vakfın künyesinin, “*Aydın sancağı kazalarında bulunan evkaf-ı şerifelerin rüyet olunan muhasebeleriyle mazbut ve mülhakat-ı evkafın vuku bulan mahlulât¹ ve ferağ ve intikalatlarının zirde muharrer defteridir*” şeklinde olduğu belirlenmiştir. Defterin içerisinde yer alan muhasebe kayıtlarının geleneksel merdiven yöntemi kullanılarak hazırlandığı görülmüştür. Birinci varakta yer alan ilk muhasebe kaydının bilgisi ise şu şekildedir; “*Nezaret-i mezkurede evkaf-ı şerifelerin yetmiş senesine mahsuben rüyet olunan muhasebatın miktarı*”

Tablo 1’de kayıtlı olan bilgiler, vakıfların 1270 H. senesine ait tespit edilen tutarların mahsup kayıtlarını içermektedir.

Tablo 1. Evkafların 1270 Senesinin Mahsub Kayıtları

Vakıf Adı	Tutar (Guruş)
Vakf-ı Behram Kethüda	050
Vakf-ı Hafize Hatun	450
Vakf-ı Hacı Mehmed Ali Ağa	680
Vakf-ı Şehri? Ahmed Bey	300
Vakf-ı Yahya Bey	173
(Ara Toplam)²	1653
Vakf-ı Hafza Hatun Bint-i Aydın Bey	3000
Vakf-ı Hazret-i İbn-İ Melik	0680
Vakf-ı Ayaş? Bey	0600
Vakf-ı Küçük Hafız	0020
Vakf-ı Timur Ağa	0130
(Ara Toplam)	6083
Vakf-ı Hafize/Hafza Hatun	1775
Vakf-ı Ma-ı Leziz-ı Celaleddin	0021
Vakf-ı Arnavut Kadın?	0100
Vakf-ı Kara Hayreddin	0025
Vakf-ı Kariz-Zade?	0100
(Ara Toplam)	8104
Vakf-ı Kara Pınarı	2000
Vakf-ı Lütü Paşa	0420

¹ Mirasçısı olmayan kişilerin evkafa kalan mirası.

² Çalışmada “( )” şeklinde yazılan açıklamalar tarafımızca ifade edilmiştir. Belgede bu tutarlarla ilgili bir açıklama kaydı söz konusu değildir.

Vakf-ı Hasan Çelebi	0180
(Ara Toplam)	10704
Vak-F Hacı Sinan?	00250
Vakf-ı Bazari-Zade	00007,5
Vakf-ı Nükud-i (.....)	00135
Vakf-ı Mehmed Ağa	00200
Vakf-ı Cami-i Kebir	00000
(Toplam)	11296,5

Tablo 1'e göre, Osmanlı Devleti vakıflarında mahsup işlemlerinin de gerçekleştiği belgelerden anlaşılmaktadır. Tahsil edilemeyen gelirler, bir sonraki yıla ya da yıllara aktarılmaktadır. Belgenin başında verilen toplam 23 adet vakfa ait kayıtların, alt alta bir merdiven anlayışı ile yazıldığı ve belirli aşamalarda ara toplamları alındığı için Osmanlı Devleti muhasebe kayıt sistemi olan merdiven yöntemine göre muhasebeleştirildiği anlaşılmaktadır.

Birinci aşamada 1.653-, ikinci aşamada 6.083-, üçüncü aşamada 8.104-, dördüncü aşamada 10.704- ve son aşama olan beşinci aşamada ise mahsup edilen tutarın 11.896,5- kuruş olduğu görülmektedir. Belgede yer alan kayıtlar incelendiğinde herhangi bir muhasebe kayıt hatasına rastlanılmamıştır.

Vakıf muhasebeciliğinde vakıfların gelirlerinin kaydedildiği bölüm irad bölümüdür. Vakıfların sürekli olarak gelir elde ettiği kaynaklar vakfın konusuna göre genelde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, vakıflarda nakit olarak bulunan sermayenin işletilmesinden elde edilen gelirlerdir. İkincisi ise sahip olunan gayrimenkullerin kiraya verilmesinden elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Bunların dışında vakıfların icareteyle kiraya verilen mülklerin mahlül³ olması durumunda yeniden kiraya verilmesinden elde edilen muaccele⁴ gelirleri ve teberrü⁵ gibi sürekli olmayan gelir kalemleri de bulunmaktadır (Durmuş ve Bektaş, 2017: 200). Çalışmaya konu olan belgede ise irad kayıtları yer almaktadır. Buna göre birinci varlığın devam eden kayıtlarının açıklaması şu şekildedir; "Mülhakat-ı evkaftan vuku bulan mahlulatin miktarı". Aşağıdaki Tablo 2'de mirasçısı olmayanların vakıflara kalan mirasları gösterilmiştir.

Tablo 2. Vakıfların Mahlulat Kayıtları

Açıklama	Muaccele ⁶	Mürettebat ⁷			Toplam
	Kuruş	Rub ⁸	Resm ⁹	Nısf-ı Dellaliye ¹⁰	
Hoca Kemal mahlül-ı bir bab kahve talibi Hacı Ali uhdesinde kararı	2700	577 kuruş 5 para	135 kuruş	027 kuruş	739 kuruş 5 para
Memiş Bey mahlül-ı dükkân talibi Ali Efendi uhdesinde kararı	3500	748 kuruş 5 para	175 kuruş	035 kuruş	958 kuruş 5 para
Lütfi Paşa mahlül-ı dükkân-ı Dervişzade, talibi Mustafa Efendi uhdesinde kararı	1800	384 kuruş 5 para	090 kuruş	018 kuruş	492 kuruş 10 para
Yahşi Bey mahlül an Duhanizade Mehmed Ağa, talibi Hasan Efendi uhdesinde kararı	4850	1036.5 kuruş 10 para	0242.5 kuruş	048 kuruş	1327 kuruş 10 para
Yahşi Bey mahlül-ı Kara Hacızade Mehmed Ağa tarlası talibi Gülcüzade Mehmed Efendi uhdesinde kararı	1200	261 kuruş	060 kuruş	012 kuruş	333 kuruş
Bey mahlul-ı dükkân-ı (....) sebze talibi hacı Mehmed uhdesinde kararı	1500	330.5 kuruş 5 para	075 kuruş	015 kuruş	320.5 kuruş 5 para
Hafsa Hatun mahlül tarla-ı dervişzade, talibi Mustafa Efendi uhdesinde kararı	4100	876 kuruş 10 para	205 kuruş 05 para	041 kuruş	1122 kuruş 15 para
Mühür? Ahmed Bey, mahlül tarla talibi uncuzade halilesi Âmine Hatun uhdesinde kararı	1100	235 kuruş 10 para	055 kuruş	011 kuruş	301 kuruş 5 para
Yahşi Bey, mahlül tarla-ı Dervişzade, talibi Mustafa Efendi uhdesinde kararı	1700	363 kuruş 15 para	075 kuruş	017 kuruş	465 kuruş 15 para
Yahşi Bey mahlül-ı dükkân, hisse-ı Etmekçi, talibi Dimitri uhdesinde kararı	3300	705.5 kuruş	165 kuruş	033 kuruş	903.5 kuruş

³ Mahlülük: Vakıf hukukunda mahlüliyet, icareli ve mukataalı vakıf malları kullanma hakkına sahip olanların gaip, firari olmaları veya altsoy (füru) bırakmadan ölmeleri halinde bu malların mülkiyetinin vakfa rücuunu ifade etmektedir (Aksoy, 1995: 87).

⁴ Muaccele: Peşin, hemen ödenen.

⁵ Teberrü: Bağış

⁶ Beylik ve evkaf kiralardan peşin alınan kısım.

⁷ Mürettebat: Tertip edilen, bir iş için görevlendirilen

⁸ Dörtte bir.

⁹ Vergi, devlet adına alınan.

¹⁰ Tellaliye parasının yarısı.

Mescid-ı Musluhiddin? mahlül-ı dükkan-ı Mehmed Ağa, talibi-ı Hacı Halil uhdesinde kararı	1700	363 kuruş 15 para	075 kuruş	017 kuruş	465 kuruş 15 para
Yekün					7527.5 kuruş 15 para

Tablo 2'ye göre, rub, resm ve nısf-ı delaliye bedelleri de vakıf defterlerinde kayıt altına alınmış olup, bunların toplamı da belgede 7527,5 kuruş ve 15 para olarak yer almıştır.

Belgenin ikinci sayfasında bazı tarlalarının miktarları ve peşin alınan bedellerine ait kayıtlar yer almaktadır. Belgede bu husus “*Kaza-ı mezkûrda vaki mazbut evkaftan cennet-mekân sultan selim han tabe-serahu hazretlerinin darülkurra evkaft-ı şerifi arazilerinden vukubulan mahlulat bi'l-müzayede fûruht olunan tarlaların miktarı*” şeklinde kayıtlanmıştır. Belgenin devam eden kısımda tarlaların miktar ve kiralalarının transkripsiyonu aşağıdaki Tablo 3'te görüldüğü gibidir.

Tablo 3. Tire Kazasındaki Bazı Tarlaların Miktar ve Kira Bedelleri

Açıklama	Muaccele (Kuruş)
Kaza-ı mezkûrdan sekiz dönüm bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Koca Mustafa oğlu Ali fevt olup, biraderi Ali uhdesinde kararı	600
Vakf-ı mezkûrdan beş dönüm tarlaya mutasarrıf olan Molla Memiş fevt olup, mahlûlünden Yafe karyeli Hacı Himmet uhdesinde kararı	2000
Vakf-ı mezkûrdan beş dönüm tarlaya mutasarrıf olan Kassab zevcesi Fatıma müteveffıye olmakla mahlûlünden Kara Ali uhdesinde kararı	580
Vakf-ı mezkûrdan yirmi dönüm bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Kara Hacı oğlu Mehmed Ağa fevt olup, mahlûlünden Hacı Şerifzade Süleyman Efendi uhdesinde kararı	3000
Vakfi mezkûrdan altı dönüm bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Emine Hatun müteveffıye olup, mahlûlünden Terzizade? ve biraderi Hüseyin Efendi uhdesinde kararı	2050
Vakf-ı mezkûrdan beş dönüm bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Zabun Arab oğlu Mehmed fevt olup, mahlûlünden zevcesi Âmine Hatun uhdesinde kararı	700
Vakf-ı mezkûrdan beş dönüm bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Yörük Osman oğlu Osman fevt olup mahlûlünden biraderi Mehmed uhdesinde kararı	200
Vakf-ı mezkûrdan bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Yörük Osman oğlu Osman fevt olup biraderi Osman Çavuş uhdesinde kararı	300
Vakf-ı mezkûrdan altı dönüm bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Hacı Celil oğlu Mustafa fevt olup mahlûlünden Hamza Ali Oğlu Mustafa'ya uhdesinde kararı.	1750
Vakf-ı mezkûrdan bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Yaka karyeli Arab Kara Mehmed fevt olup mahlûlünden Bayındırlı Hacı Ali oğlu Mustafa uhdesinde kararı	1500
Vakf-ı mezkûrdan bir kıt'a on beş dönüm tarlaya mutasarrıf olan Mücellid oğlu İsmail fevt olup mahlûlünden talibi Keleşli? Ali uhdesinde kararı	1900
Ceman Yekün	14580
Ba-berat katib ve cabi efendilere verilen	00364.5
(Kalan)	14215.5
Dellaliye ve ihbariyesi	00291
(Kalan)¹¹	13924.5

Tablo 3'te Darülkurra¹² evkafı arazilerinin miktarları karşılığında kira bedelleri gösterilmiştir. Tarla kiralalarının toplamı 14.580- kuruş olarak muhasebeleştirilmiştir. Bu gelirden 364,5- kuruş kâtip yani dönemin muhasebecisine ve cabi efendiye yani günümüz karşılığı ile tahsildara ödenmiştir. Bu iki çalışana yapılan ödeme sonrasında belgede tekrar bir (ara) toplam alınmış ve bu toplam da 14.215,5- kuruş olarak kaydedilmiştir. Belgenin bu kısmında ayrıca dellaliye (tellaliye) ve ihbariyeye (haber verme ücreti ve yazılı evrak bedelleri olan 291- kuruşluk gider de ara toplamdan düşülerek genel toplam olan 13.924,5- kuruşa ulaşılmıştır. Belgede bahsi geçen tarlalar farklı kişilerin uhdesinde ve genel olarak dönüm ve kıt'a ölçü birimleri ile ölçüklendirilmiştir. Her bir tarlanın birim başına düşen gelirlerinin farklı olduğu da belgeden ayrıca tespit edilmektedir.

Aşağıda yer alan Tablo 4'te, Tire kazasında bulunan bazı vakıfların ferağ ve intikalleri ile ilgili muhasebe kayıtları gösterilmiştir.

¹¹ Giderler düşüldükten sonra kalan tutar.

¹² Kur'an öğretilen ve hafız yetiştiren okulların genel adı.

Tablo 4. Mülhakat-ı Evkaftan Vukubulan Ferağ¹³ ve İntikalatın Miktarı.

Açıklama	Bedel Kuruş	(Harcı) Kuruş
An vakf-ı Kazırzade rub' kahve ferağından şerbetçizade Ahmed Efendiye kasr-ı yed	1500	22,5
An vakf-ı Hasan Çelebi Keçeci Bekir kerimleri ferağından bağ	4000	100
An vakf-ı karizzade bir kıt'a dükkân ferağından	1000	015
An vakf-ı Hafsa hatun ibnitihi Aydın Bey. Keçeci Bekir kerimleri rızasıyla Meşincizade? Hacı Ahmed Ağa'ya kasr-ı yedir. Tarla dönüm 8	2000	050
An vakf-ı Hasan elebi bir bab dükkâna mutasarrıf olan Deli Ali rızasıyla Mustafa'ya kasr-ı yed etmiştir.	1200	009
(Ara Yekün)	0000	196,5
An vakf-ı Yahşi Bey bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan şerif Ahmed rızasıyla Gülcüzade Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	3500	82,5
An vakf-ı İbn-ı melek bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Kostati rızasıyla Mustafa ile zevcesi Güllü Hatun'a kasr-ı yed etmiştir.	1800	45
An vakf-ı Hasan elebi, bir bab dükkana mutasarrıf olan Aşişe Hatun rızasıyla şerif Ahmed'e kasr-ı yed etmiştir.	1000	15
An vakf-ı Cami-ı Tahtakale, bir bab hana mutasarrıf olan Ahmed Ağa rızasıyla Ali Kiiseli oğlu Hacı Mehmed'e kasr-ı yed etmiştir.	10500	157
(Toplam)	00000	496

Tablonun ilk sütünü kayıtlarda yer alan vakfiyelerin neler olduğunu, ikinci sütünü intikal eden mülkün tutarını ve üçüncü sütünü ise ferağ bedelini göstermektedir. Belgede, önce ferağ bedelleri ara toplam olarak 196,5- kuruş sonrasında ise 496- kuruş olarak merdiven sistemi ile yekün olarak hesaplanmıştır. Ancak, yine belgede intikal bedellerinin toplanmadığı, sadece bedel olarak verildiği görülmektedir. Tablo 4'teki ferağ bedellerini, binalar ve araziler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Belgede genel olarak bina bedellerinden binde on beş, arazi bedellerinden ise binde yirmi beş oranında ferağ hesaplandığı görülmektedir. Sadece istisna olarak Hasan Çelebi Vakfı mülhakındaki bir dükkânın ferağ bedeli binde sekiz olarak kayıt altına alındığı tespit edilmiştir.

Belgenin devam eden kısımda Sultan Selim Han'a ait arazilerin ferağ ve intikallerinin kayıtları yer almaktadır. Bunlar "*Mazbut evkaftan cennet mekân Firdevs Aşişyan Sultan Selim Han hazretlerinin kaza-ı mezkûrda olan arazilerinin ferağ ve intikallerinin miktarını mübeyyin defteridir*" şeklinde bir başlık altına alınmıştır.

Tablo 5'te Sultan Selim Han'a ait arazilerin ferağ ve intikal bedellerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5. Sultan Selim Han'a Ait Arazilerin Ferağ ve İntikal Bedelleri

Açıklama	Bedel Kuruş	Harcı Kuruş
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Molla Süleyman rızasıyla Bayındırlı Tirali? Oğlu Kostatiye kasr-ı yed etmiştir	1500	75
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Aydınlı Mehmed Efendi zevcesi Raziye Hatun rızasıyla Hindli damadı Hasan Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	2500	125
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Aydınlı Mehmed Efendi zevcesi Raziye Hatun rızasıyla Hindli damadı Hasan Efendiye kasr-ı yed etmiştir.	2500	125

¹³ Osmanlı hukukunda miri ve icareteyn'li vakıf malları üzerinde şahıslar için mülkiyet hakkına benzer bir tasarruf hakkı tesisine imkan verilmiş, ferağ da bu tasarruf hakkının başka bir kişiyi terk ve devrini ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır. (<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c12/c120199.pdf>)

Bir kıt'a bağa mutasarrıf olan Mustafa fevt olup bağ-ı mezkûr oğlu Halil'e intikal etmiştir.	100	5
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Hacı Köse rızasıyla Elikıllı? Osman'a kasr-ı yed etmiştir.	500	25
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Barmiyeli? Mustafa rızasıyla Koca Ahmed kerimesi Āmine Hatun'a kasr-ı yed etmiştir.	300	15
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Karaoğlan oğlu Mustafa rızasıyla Küçük Mustafa oğlu Mehmed Ali'ye kasr-ı yed etmiştir.	230	11.5
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Şavlıoğlu Hacı Mehmed fevt olup evladlarına intikal etmiştir.	400	20
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Sollar Hüseyin rızasıyla Dere karyeli Molla Hüseyine kasr-ı yed etmiştir.	400	20
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Nane Molla oğlu Molla Mehmed rızasıyla Hacı Şerifzade Süleyman Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	1500	75
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Fındıkoğlu Ligor rızasıyla Abdullah bin Mehmed'e kasr-ı yed etmiştir.	1500	75
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Fındık oğlu Ligor ve İstalbakoz? Rızasıyla Abdullah bin Mehmed'e kasr-ı yed etmiştir.	2000	200
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Fatma Hatun ibnit-ı Mehmed rızasıyla Kazıkçızade Hacı Mehmed efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	3000	150
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Sarı Kadı rızasıyla Emrullah oğlu Mustafaya kasr-ı yed etmiştir.	200	10
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf Şerife Hatun rızasıyla Yörük Koca Molla oğlu Hüseyin'e kasr-ı yed etmiştir.	1000	50
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Hacı Hüseyin Efendi rızasıyla Bayındırlı Kostati'ye kasr-ı yed etmiştir.	1000	50
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Yahudi Balbami rızasıyla Baba Yorgi'ye kasr-ı yed etmiştir.	600	30
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Katmerci Hüseyin rızasıyla Mustafa ali Ağa'ya kasr-ı yed etmiştir.	1000	50
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Kerime-ı Habib? Fatma Hatun rızasıyla Sarhallı? Oğlu Hüseyine kasr-ı yed etmiştir.	1100	55
Üç kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Kara Mihal ve Deveci Kocaman oğlu mustafa ve Şemhaneci oğlu Mustafa rızasıyla Dimidinoğlu Yorgiye kasr-ı yed etmiştir	750	32.5
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Nalband Mistakoğlu Mehmed rızasıyla Gülcüzade mehmed Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	1350	67.5
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Burgazi Mehmed kerimesi Aişe Hatun rızasıyla Gülcüzade Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	4800	240
Yine bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Karcızade Hacı Mehmed Efendi rızasıyla Gülcüzade Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	2000	100
Üç kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Müftüzade Mehmed Efendi rızasıyla Gülcüzade Mehmed Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.	4000	200
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Ganadiyoz rızasıyla Abdullah'a kasr-ı yed etmiştir.	500	25
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Hacı Osman oğlu Mehmed zevcesi Hatice Hatun rızasıyla Bekaroğlu Ali'ye kasr-ı yed etmiştir	400	20
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Musaoğlu Mehmed fevt [olup] evladları Ahmed ve Esma Hatun'a intikal etmiştir.	500	25
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Hacı Sadık Efendi rızasıyla Hacı Veli ibn-ı Hacı Mehmed'e kasr-ı yed etmiştir.	1000	50
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan İbram? Rızasıyla apkınoğlu Mustafa'ya kasr-ı yed etmiştir.	650	32.5
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Hacı Ahmed rızasıyla Hacı Mehmed Ağa'ya kasr-ı yed etmiştir.	300	15
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Uncuzade Hacı Mehmed rızasıyla Fahreddin Efendiye kasr-ı yed etmiştir.	1500	75
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan uncuzade Hacı Mehmed rızasıyla Fahreddin Efendiye kasr-ı yed etmiştir.	1500	75
Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Fatma hatun rızasıyla tebaadan Ali Ağaya kasr-ı yed etmiştir.	650	32.5
Yekün		2161
Katib ve cabi hissesi		540
(Kalan)		1621
Ceman Yekün	34865,5	
Mürettebatı Hasılat	34865,5	
Hisse-ı müdür-ı evkaf	2975	
(Kalan)	27890,5	

Tablo 5'te söz konusu belgenin ikinci ve üçüncü varaklarındaki kayıtlarda Sultan Selim Han'ın Tire kazasındaki arazilerinin ferağ ve intikallerinin muhasebe kayıtları ve kayıtların transkripsiyonu yer almaktadır. Hem arazi bedelleri hem de harçlarının yer aldığı tablodaki arazilerin ölçüm birimi kıt'a ile ifade edilmiştir. Belgeye göre arazilerin bedeli 34.865,5- kuruş olarak hesaplanmasından sonra vakıf müdürünün hissesi olarak 2.975- kuruş düşülmüş ve sonrasında 27.890,5- kuruş kalan olarak muhasebeleştirilmiştir. Diğer yandan harç bedellerinin toplamı ise 2.161- kuruş olarak hesaplanmıştır. 27890,5 guruşluk tutar vakıflar içerisindeki en yüksek tutarlı sultan vakfına aittir. Ayrıca vakıf gelirlerinin tamamı tarla gelirlerinden elde edildiği için aynı zamanda mukataalı vakıf olduğu ortaya çıkmaktadır.

Vakıf defterinde ayrıca muhasebeci (katip) ücreti yer almaktadır. Bu ücretler merkez muhasebecilerinin (merkez teşkilatında görev alan) ücretleri olmayıp, vakfın bulunduğu yerde muhasebesini yürüten, muhasebe görevini yerine getiren muhasebeciye (katibe) verilen ücrettir. Taşrada görev yapan bu muhasebeciler, günümüzde farklı şekillerde büroları olan ve bağımsız çalışan muhasebeciler gibidir (Güvemli ve Güvemli, 2016: 16). Ancak çalışmaya konu olan belgede, muhasebeci olarak görev alan kişinin ücreti cabi ile birlikte 540- kuruş olarak kayıt altına alındığı görülmektedir.

Varağın sonunda bahsedilen kayıtlar sonrasında rakamla tutarın yazılması yanında bir de “yalnız yirmi yedi bin sekiz yüz doksan buçuk kuruştur” diye kalan tutar kaydedilmiştir. Mühürden nazırın varağı onayladığı “Evkağ nazırı”, “Es-seyyid Abdurrahman el-müvella-el-hilafetihî be-medine-i Güzelhisar-ı Aydın be-müftî'l- el-hakir ed-dai (...)” ve (Mühür) “Seyyid Abdurrahman” ismiyle de mühürlendiği”, “Tatbik ve hesab birle iktizası varidattan”, “İş bu mahall tatbik olduğundan canib-i yesara derkenar şode” Kayıtlarıyla da belgenin bu kısmı kapatılmıştır.

Belgenin devam eden kısmında (varak 3-a) “Bera-yı hasılat-ı harç-ı ferağ ve intikalat ve muaccelat-ı mahlulat-ı an vakf-ı şerif-ı Sultan Selim Han der kaza-ı Tire der liva-ı Aydın an makbuz-ı hazine-ı evkağ-ı hümayun vacib der sene [boşluk] der zaman-ı Bekir Usta Müdür-ı Evkağ-ı Liva-ı Sabik ber mucceb-ı mümzü defter-ı müfredat ve ba-ferman-ı sami”, “Bera-yı hasılat-ı muaccelat-ı mahlulat an vakf-ı müşarunileyh der kaza-ı m. der liva-ı m.” Şeklinde bir kayıt bulunmaktadır. Buna göre peşinen ödenmesi gereken Tire Kazası'ndaki arazilerin bedellerinin aşağıdaki Tablo 6'daki gibi muhasebeleştirildiği görülmüştür.

Tablo 6. Tire Kazası Vakıf Arazilerinin Gelirleri ve Giderleri

Açıklama	Muaccelle Kuruş
Der uhde-ı ali ağa-ı tarla? kıt'a 1 dönüm 8	00600
Der uhde-ı hacı Himmet tarla dönüm 5	02000
Der uhde-ı Kara Ali Ağa Tarla dönüm 5	00580
Der uhde-ı Süleyman efendi tarla kıt'a 1 dönüm 20	03000
Der uhde-ı Hasan efendi tarla kıt'a 1 dönüm 6	02050
(Toplam)	8230
Der uhde-ı Emine hatun tarla kıt'a 1 dönüm 5	00700
Der uhde-ı Mehmed ağa tarla kıt'a 1 dönüm 5	00200
Der uhde-ı Osman Çavuş tarla kıt'a 1	00300
Der uhde-ı Mustafa ağa tarla kıt'a 1 dönüm 6	01750
Der uhde-ı Mustafa ağa tarla kıt'a 1	01500
Der uhde-ı ali ağa tarla kıt'a 1 dönüm 5	01900
(Toplam)	14580
Hisse-ı kıt'abet ve cibayet	00364,5
(Kalan)	14215,5
nısf-ı dellaliye ve tam-ı ihbariye	00291
(Kalan)	13924,5
humsu ¹⁴	02784,5 kuruş 48 para
(Kalan)	11139,5 kuruş 12 para

Tablo 6'da mezkur kazanın arazi gelirleri, bu gelirlerin elde edildiği arazilerin miktarları ve gelirlere bağlı olarak hesaplanan giderlerin kayıt altına alındığı görülmektedir. Belgeye göre bu kısımdaki arazi gelirleri, dönüm ve kıt'a ölçü birimi üzerinden kaydedilmiştir.

Bilgiler kayıtlanırken, merdiven sistemi yöntemi ile ara ve genel toplamlar alınmıştır. Öncelikle beş arazinin peşin bedellerinin toplamı 8.230- Kuruş olarak kayıtlanması sonrasında diğer altı arazinin kaydı da ilave edilerek genel toplam alınmıştır. Bu toplam muaccel denen peşin ödenmesi gereken tutarı göstermektedir. Bedellerin genel toplamından kıt'abet yani yazışmaları ve hesaplamaları yapan katibe yani muhasebeciye ve cibayet işini yapan cabinin yani tahsildarın hissesi olan 364,5- kuruş ayrılmış ve kalan tutar 14.215,5- kuruş olarak hesaplama yapılmıştır. Yine bu tutardan tellaliye ve ihbariye bedelleri olan 291- kuruş düşülerek yeniden 13.924,5- kalan hesaplandığı görülmüştür.

Tablo 7. Ferağ ve Arazi Gelirlerinin İcmali

Bera-yı hasılat-ı harç-ı ferağ an vakf-ı şerif-ı müşarunileyh hasılat	2161
Hisse-ı kıt'abet ve cibayet	0540
(Kalan)	1621
Humsu	324 kuruş 24 para
	1296,5 kuruş 36 para
Yekün	12436 kuruş 48 para

¹⁴ Beşte biri

Tablo 7’de görüleceği üzere vakıf arazi gelirlerinden sonra ferağ gelirleri de ayrıca 2.161- kuruş olarak kayıt altına alınmıştır. Bu durum, daha önceki kayıtta sadece ferağ bedellerinin hangi bedellerden alındığı ayrıntılı bir şekilde belirlenmesine rağmen bu kısımda icmal şeklinde tekrardan kayıtlanmıştır. Buradaki amaç, aslında ferağ bedellerinden vakfa aktarılan geliri tespit etmektir. 540- kuruş kâtip ve cabi hisselerinden sonra 1.621- kuruş bakiye vermiş ve bunun da hums olarak hesaplanan beşte biri 324- kuruş 24 para olarak muhasebeleştirilmiştir. Ferağ bedellerinden kalan 1.296,5- kuruş 36 para ile arazi gelirlerinin 1.1139,5- kuruş 12 para toplanıp 1.2436- kuruş 48 para olarak toplam tutar hesaplanmıştır.

Tablo 8. Vakıfların Ferağ ve İntikalatların Müfredatları

Açıklama (Vakıflar)	Hasılat (kuruş)
An vakf-ı Kazırzade	022.5
An vakf-ı Hasan Çelebi	100
An vakf-ı Kazırzade	015
An vakf-ı Hafsa Hatun	050
An vakf-ı Hasan Çelebi	009
(Toplam)	196.5
An vakf-ı Yahşi Bey	082.5
An vakf-ı İbn-i Melek	045
An vakf-ı Hasan Çelebi	015
An vakf-ı Cami-i Yahya Fakih	0157
(Toplam)	496
Hums	099 kuruş 24 para
(Kalan)	396.5 kuruş 36 para

Belgenin devam eden kısmında ferağ bedellerinin, çalışanların maaşlarının müfredat (detaylı) kayıtları řu şekilde ifade edilmiştir; “*Bera-yı Hasılat-ı harç-ı ferağ ve intikalat-ı mahlūlat ve harc-ı muhasebat an evkaf-ı şerife-ı mezkurin der kaza-ı Tire der liva-ı Aydın be-nezaret-ı evkaf-ı hümayun ilhak řode ki, hasılat-ı mezkure der zaman-ı Bekir Usta müdir-ı evkaf-ı hümayun ber-muceb-ı mümza defter-ı müfredat ve ba-ferman-ı sami*” önce Kazadaki vakıfların ferağ ve intikalatı “*Bera-yı hasılat-ı harc-ı ferağ ve intikalat an evkaf-ı şerif-ı mezkurin der kaza-ı m.*” Bu durum aşağıdaki Tablo 8’de gösterilmiştir. Tablo 8’e göre vakıf ferağ ve intikalatları daha önce (tablo 4) kayıtlanmıştı. Ancak belgede tekrardan giderlerle birlikte gösterilmiştir.

Tablo 8’e göre bu kısımda sadece hums bedeli olarak 99- kuruş 24 para hesaplanmış ve kalan tutar 396,5- kuruş ve 36 para olarak muhasebeleştirilmiştir.

Belgenin devam eden kısmında “*Bera-yı maař-ı mücerred ve resm-ı adi ve nisf-ı dellaliye an evkaf-ı şerif-ı mezkūr*” ifadesi ile net maař-ı mücerred, resm-ı adi ve dellaliye bedelleri kayıtlanmıştır. Bu durum aşağıdaki Tablo 9’da verilmiştir. Belgenin bu kısmında Tire Kazası vakıflarının maař-ı mücerred, resm-ı adi, nisf-ı dellaliye bedellerinin muhasebe kayıtları yer almaktadır.

Tablo 9. Vakıflara Ait Maaş, Resm-i Adi ve Dellaliye Kayıtları

Açıklama (Vakıflar)	Maaş-ı Mücerred		Resm-ı Adi		Nisf-ı Dellaliye	
	Kuruş	Para	Kuruş	Para	Kuruş	Para
An vakf-ı Hoca Kemal	577	15	135	00	27	00
An vakf-ı Yahşi Bey	748	15	175	00	35	00
An vakf-ı Latif Paşa	384	20	090	00	18	00
An vakf-ı Yahşi Bey	1036	30	242,5	00	48	00
An vakf-ı Yahşi	0261	00	060	00	12	00
(Ara toplam)	3007	30	702,5	00	140	00
An vakf-ı Yahşi Bey	330,5	15	075	00	015	00
An vakf-ı Hafsa Hatun	876	30	205	15	041	00
An vakf-ı şehr be Ahmed Bey	235	15	055	00	011	00

An vakf-ı Yahşı Bey	363	45	085	00	017	00
An Vakf-ı Yahya Bey	705,5	00	165	00	033	00
An Vakf-ı Hasan bin Maslak? Bey	363	45	085	00	017	00
(Toplam)	5881,5	00	1372,5	15	274	00

Tablo 9’den da anlaşılacağı üzere maaş-ı mücerred toplamı 5881,5- kuruş, vergiler toplamı 1372,5- kuruş ve tellaliye toplamı ise 274- kuruş olarak kaydedilmiştir. Belgede kayıtlı bu toplamlar ayrıca ceman şeklinde 7.528 kuruş- 15 para ve humsu ise 1.505 kuruş- 27 para şeklinde kayıtlanmıştır. Kalan tutar da 6.022,5 kuruş- 48 para olarak muhasebeleştirilmiştir.

Çalışmaya konu olan belgenin devam eden kısmında “*Bera-yı Maaş-ı mücerred ve harc-ı muhasebat an evkaf-ı şerif-ı mezkurin*” olarak vakıfların maaş ve muhasebe harçlarının kayıtları yer almaktadır. Bu durum Tablo 10’da verilmiştir.

Belgenin son sayfası olan bu kısımda bazı toplama hatalarının yer aldığı görülmektedir. Bunlardan birincisi ara toplam olan 1.292 kuruş 48 para olan maaş-ı mücerred, aslında 1.172 kuruş 48 para olmalıydı. Ara toplam 120 kuruş fazla hesaplanmıştır. İkinci ara toplam, 4.736 kuruş 48 para olarak kayıtlanmış iken, aslında birinci ara toplamın hatasız hali ile 4.716 kuruş 48 para olmalıydı. İkinci ara toplam ile 100 kuruşluk birinci toplam düzeltilmesine rağmen hala 20 kuruşluk bir hatanın devam ettiğini söylemek mümkündür. Belgede üçüncü ara toplam 6.353 kuruş 48 para olarak kaydedilmiş iken aslında bu tutar 6.334 kuruş 48 para olmalıydı. Bu ara toplam ile 1 kuruşluk hata düzeltilmesine rağmen, 19 kuruşluk hatanın devam ettiği görülmektedir. Son toplam ise 8.907 kuruş 48 para olarak kayıtlanmış iken, aslında 8.888 kuruş 48 para olmalıydı. Son toplamda da 19 kuruşluk hatanın düzeltilmediği görülmektedir. Belgeye göre son toplam olan 8.907 kuruş 48 para üzerinden hums hesaplaması da hatalı gerçekleştirilmiştir. 1.681 kuruş 52 para olan hatalı tutarın toplamdan düşüldüğü ve 7.225 kuruş 46 paralık tutarın kalan olarak belgede kayıt altına alındığı görülmüştür. Belgeye göre harc-ı muhasebat kısmının birinci ara toplamı, 370,5 kuruş 15 para, ikinci ara toplamı 1.256,5 kuruş 15 para, üçüncü ara toplam 1.660,5 kuruş 15 para, ve son toplam ise 2.299,5 kuruş 35 para olarak toplam alındığı görülmektedir. Bu tutardan hums olan 459 kuruş 35 para düşülmüş ve 1.839 kuruş 40 paranın kalan tutar olarak kaydedildiği görülmüştür. 459 kuruş 55 para müfettiş payı da son toplamdan çıkarılarak 1.379,5 kuruş 45 para toplam olarak muhasebeleştirilmesi sonrası “Cem’i emtia zamm-eş” ile 459 kuruş 55 kuruş yeniden ilave edildiği görülmüştür. Bütün bunlar sonrası belgenin son kısmındaki gelirler toplamı 15.484 kuruş 50 para olarak kayıtlanmıştır. Ancak, burada da bir hata söz konusudur. Asıl toplam, hesap hataları düzeltilmesi sonrasında 16.592 kuruş 41 para olarak kayıtlanması gerekiyordu. Belgenin son kısmında ceman yekün olarak belgenin gelirlerinin toplamı gösterilmiştir. Ancak burada bir hatanın (belge tutarlarına göre) söz konusu olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 10. Vakıfların Maaş-ı Mücerred ve Harc-Muhasebat Kayıtları

Açıklama (Vakıflar)	Maaş-ı Mücerred		Harc-ı Muhasebat	
	Kuruş	Para	Kuruş	Para
An vakf-ı Bayram kethüda	040		010	
An vakf-ı Hafsa hatun	260		090	
An vakf-ı Mehmed Ali Ağa	524		136	
An vakf-ı Şehr-be Mehmed Bey	200		100	
An vakf-ı Yahşı Bey	148	48	034,5	15
(Ara Toplam)	1292	48	370,5	15
An vakf-ı Hafsa Hatun bint-ı Aydın Bey	2400		600	
An vakf-ı İbn-ı Melek	0544		136	
Van vakf-ı Ayas? Bey	0480		120	
An vakf-ı Küçük? Hafız	0016		004	

An vakf-1 Yahya Ağa	0104		026	
(Ara Toplam)	4736	48	1256,5	15
An vakf-1 Hafsa Hatun	1420		0355	
An vakf-1 ma-1 leziz-1 Alaaddin	0018		0004	
An vakf-1 Arnavut Kadın?	0080		0020	
An vakf-1 Kara Hayreddin	0020		0005	
An vakf-1 Karizzade	0080		0020	
(Ara Toplam)	6353	48	1660,5	15
An vakf-1 Kara Peşkiri?	1600		0400	
An vakf-1 Latif Paşa	0336		0084	
An vakf-1 Hasan Celebi	0144		0036	
An vakf-1 Hacı Liyaf?	0200		0050	
An vakf-1 (...)	0006		0001,5	
An vakf-1 nükud-1 (...)	0108		0027	
An vakf-1 Mehmed Ağa	0160		0040	
An vakf-1 Cami-1 Şerif	0000		0000	
(Toplam)	8907	48	2299,5	15
Humsu	1681	52	459	35
(Kalan)	7225	46	1839	40
Rub' hisse ma'a emtia-1 muhasebat aid-1 müfettiş-1 evkaf			459	55
(Kalan)			1379,5	45
Cem'i emtia zamm-eş			459	55
(Toplam)			1839	40
Yekün	15484 kuruş 50 para			
Ceman Yekün	27920,5 kuruş 38 para			

Belgenin kapanış kaydı ise şu şekildedir; “*Ferman-ı samileri buyurulduğu üzere meblağ-ı hasılat ve muaccelat-ı mezkur hesab olundukda bu miktara bali olmuş olmasıyla meblağ-ı mezbur yirmi yedi bin dokuz yüz yirmi buçuk kuruş otuz sekiz akçenin tahsilat odasından zimemat pusulalarının tahriri babında ferman hazret-ı menlehü'l-emrindir.*” “*Fi 7 C. Sene 1275*” “*Varidat derkenarı natik olduğu üzere meblağ-ı hasılat-ı mezkûrun tahsili babında zimmet pusulası yazılmıştır.*” “*Fi 20.Z. sene 1275*”.

Vakıflar ile ilgili başlıca bilgiler genellikle vakfiyeler, şer'iyeye sicilleri, mühimmeler, ahkam ve şikayet defterleri, tahrir defterleri ve vakıf muhasebe defterlerinde bulunmaktadır (Orbay, 2004: 290). Vakıfların muhasebe defterleri, vakıfların gelirlerinin hangi kaynaklardan elde edildiğinin yanı sıra, elde edilen gelirlerin nerelerde tüketilerek gidere dönüştürüldüğünün de gösterildiği defterlerdir. Vakıf defterleri sayesinde vakıfların mali gücü hakkında, gelir ve giderlerinin zaman içerisindeki değişimlerini tespit etmek mümkündür. Bunun yanında vakıf muhasebe defterleri sayesinde çalışanların kimler olduğu ve bu kişilere ödenen personel giderlerinin de tespiti de mümkün olmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada, vakıf muhasebe defterlerinden EV.d./15477-0-0 kodlu ve 07.06.1275 (H.) tarihli belge Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden elde edilerek çözümlenmesine çalışılmıştır. Defterde Osmanlı Devleti dönemlerinde zengin tarım arazileri olan Aydın Sancağı Tire Kazası'nda faaliyet göstermiş olan vakıfların muhasebe kayıtları yer almaktadır. Öncelikle belgenin vakıf defterlerinin temel özelliği olan açılış kaydı ile başladığı görülmüştür. Belgedeki açılış kaydı sonrasında yer alan birinci kayıtta, “*Nezaret-i mezkurede evkaf-ı şerifelerin yetmiş senesine mahsuben rüyet olunan muhasebatın miktarı*”, ikinci kayıtta, “*Mülhakat-ı evkaftan vuku bulan mahlulatin miktarı*”, üçüncü kayıtta “*Kaza-ı mezkûrda vaki mazbut evkaftan cennet-mekân sultan selim han tabe-serahu hazretlerinin darülkurra evkaf-ı şerifi arazilerinden vukubulan mahlulat bi'l-müzayede fûruht olunan tarlahanın? miktarı*”, dördüncü kayıtta “*Mülhakat-ı evkaftan vukubulan ferağ ve intikalatin miktarı*” beşinci kayıt “*Mazbut evkaftan cennet mekân Firdevs Aşiyân Sultan Selim Han hazretlerinin kaza-ı mezkûrda olan arazilerinin ferağ ve intikallerinin miktarını mübeyyin defteridir.*” açıklaması ile muhasebe işlemlerinin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Söz konusu belgenin yapılan çözümlenmesi sonucunda her bir kayıt ile ilgili bilgilerin gerek açılışlarında ve gerekse de tutarlarının yanlarında kaynağının ve açıklamasının yazılı olması, muhasebenin temel kavramlarından **tam açıklama** kavramına işaret etmektedir. Belgede yer alan kayıtların belirli bir dönemi kapsadığını anlatmak için tarihleri verilerek yazılması ise temel

kavramlardan **dönemsellik kavramına** ve her bir açıklamanın tutarlarının o günkü para birimi ile kayıt altına alınması da yine temel kavramlardan **para ile ifade edilebilme** kavramını ifade etmektedir. Diğer taraftan vakfın ana faaliyet konusunun halk/toplum olması sebebiyle yapılan bütün muhasebe işlemlerinin yine temel kavramlardan **sosyal sorumluluk** kavramına karşılık gelirken, yapılan her bir kaydın bir belgesinin olması ve vakıf defterlerinde bu belgelerin yer alması ise temel kavramlardan **tarafsızlık ve belgelendirme** kavramını işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇAY, S. “Merdiven Yöntemi ve ift Taraflı Kayıt Yöntemi Ekseninde Devlet Muhasebesinin Gelişimi (1299-2017)”, *Ulakbilge*, 5(17), 1875-1894.
- AYDEMİR O. ERKAN M. (2011). Merdiven Kayıt Yöntemi ve Günümüz Muhasebe Sistemi, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları*, (1), 110-128.
- BARKAN Ö. L., (1963). “Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Araştırmalar”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23(1-2): 239-296.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri EV.D.../15477-0-0 Kodlu Defter.
- CAN A. V., ZEYTİN M. (2010). “Osmanlı Dönemine Vakıf Muhasebesi ve Elvan Bey Oğlu Sinan Bey Vakfı Örneği”, 8. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 485-495.
- DURMUŞ M. E., BEKTAŞ İ. (2017). “Osmanlı’da Muhasebe Usulu ve Vakıf Muhasebe Kayıtları Okuma Kılavuzu”, *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2): 196-208.
- ELİTAŞ C., GÜVEMLİ O., AYDEMİR O., ERKAN M., ÖZCAN U., OĞUZ M., (2008), *Osmanlı İmparatorluğunda 500 Yıl Boyunca Kullanılan Muhasebe Yöntemi: Merdiven Yöntemi*, Ankara.
- EROL, M. ELAGÖZ İ. ÖZTÜRK S. (2012). Tarih Boyunca Muhasebe Uygulama ve Eğitim Araçları, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (2), 221-232.
- GÜVEMLİ O., (2014), *Osmanlı’da Devlet Muhasebesi Mesleğinin Özellikleri*, *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Ocak Sayısı, 227-233.
- GÜVEMLİ O., GÜVEMLİ, B. (2016). “Osmanlı Kayıt Kültüründe Vakıf Muhasebesi ve Devlet Muhasebe Sistemi”, *Vakıflar Dergisi*, 45: 9-21.
- FERAĞ, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.12, s.393, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c12/c120199.pdf>.
- KURT İ., Para Vakıflarının Muhasebesi, www.isav.org.tr/img/20140225__2782251239.pdf, erişim: 01.01.2019.
- MAZENDERANI A. Çev. OTAR, İ. (2013), *Risale-i Felekiye*, *Kitab-us Siyakat*, Ed. Oktay Güvemli, Cengiz Toraman, Batuhan Güvemli, İstanbul.
- ÜLKER Y., TORAMAN, C. (2012), “Osmanlı Devleti’nin Sosyal ve Ekonomik Hayatında Para Vakıflarının Rolü ve Muhasebe Uygulamaları”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2): 55-84.
- ORBAY K., (2004), *Vakıf Muhasebe Defterlerinde Aynı Toplanan Tarımsal Gelirler ve Aynı Giderlerin Fiyatlandırılması ve Tarihsel Fiyatlar Endekslemeleri Konusunda*, *Osmanlı Araştırmaları*, XXIV: 289-301.
- ORBAY K., (2005), *Vakıfların Bazı Arşiv Kaynakları*, *Vakıflar Dergisi*: XXIX, 27-41.
- ÖZÇELİK KATKAT M. (2017), *Türk Muhasebe Sisteminin Gelişiminde Vergi Etkisi*, *Akademik Bakış Dergisi*, 60, 396-413.
- ÖZTÜRK, S. (1994). *Osmanlı Belgelerinde Siyakat Yazısı*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Daire Başkanlığı Yayın No: 18, Ankara.
- ÖZTÜRK S. (1996), *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı ve Tarihi Gelişimi*, İstanbul.

ÖZERHAN Y., ERKAN M., NAZLIOĞLU B., (2013), “Osmanlı Arşivinde Merdiven Yöntemi ile Yazılmış Muhasebe Defter ve Raporları”, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, 5, 88-120.

SEMİZ Y., (2016). “Osmanlı Devleti’nde Para Vakıfları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 19(1): 89-101.

SIRIM V., (2017). “Bir Finansman Kaynağı Olarak Vakıflar, Osmanlı Örneği”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(6): 173-188.

ŞENSOY F. (2014). Muhasebe Defterlerinden Vakıfların Çok Yönlü Boyutlarını İzlemek-Bir Örnek XVII Y.Y., Temmuz Sayısı, 76-103.

ÇAPKINER E. ATAİ G. (2015). Kıbrıs’ta Muhasebenin Tarihsel Gelişim Evreleri ve Dünyada Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, WORD of IFRS, Ekim 2015-Özel Sayı, 55-88.

TÜRKÇE SÖZLÜK, (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

YENER M.S. (1995). Vakıf Hukukunda Mahluliyet, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (1), 87-91.

Ek 1:

Bera-yı hasılat-ı harç-ı ferağ ve intikalat ve muaccelat-ı mahlulat-ı an vakf-ı şerif-ı Sultan Selim Han der kaza-ı Tire der liva-ı Aydın an makbuz-ı hazine-ı evkaf-ı hümayun vacib der sene [boşluk] der zaman-ı Bekir Usta Müdür-ı Evkaf-ı Liva-ı Sabık ber mucceb-ı mümzü defter-ı müfredat ve ba-ferman-ı sami”, “Bera-yı hasılat-ı muaccelat-ı mahlulat an vakf-ı müşarunileyh der kaza-ı m. der liva-ı m.”, iken, yedinci kaydın açıklaması B”era-yı Hasılat-ı harç-ı ferağ ve intikalat-ı mahlulat ve harc-ı muhasebat an evkaf-ı şerife-ı mezkurin der kaza-ı Tire der liva-ı Aydın be-nezaret-ı evkaf-ı hümayun ilhak şode ki, hasılat-ı mezkure der zaman-ı Bekir Usta müdür-ı evkaf-ı hümayun ber-muceb-ı mümza defter-ı müfredat ve ba-ferman-ı sami” önce Kazadaki vakıfların ferağ ve intikalatı “Bera-yı hasılat-ı harc-ı ferağ ve intikalat an evkaf-ı şerif-ı mezkurin der kaza-ı m” şeklinde yer aldığı görülmüştür. Belgenin son kısımlarında maaş, resim ve dellaliye miktarları ise “Bera-yı maaş-ı mücerred ve resm-ı adi ve nısf-ı dellaliye an evkaf-ı şerif-ı mezkür” ve “Bera-yı Maaş-ı mücerred ve harc-ı muhasebat an evkaf-ı şerif-ı mezkurin” şeklinde yer alan açıklamalar ile kayıt alındığı görülmüştür. Belgenin kapanış kaydı ise “Ferman-ı samileri buyurulduğu üzere meblağ-ı hasılat ve muaccelat-ı mezkur hesab olundukda bu miktara balı olmuş olmasıyla meblağ-ı mezkur yirmi yedi bin dokuz yüz yirmi buçuk kuruş otuz sekiz akçenin tahsilat odasından zimemat pusulalarının tahriri babında ferman hazret-ı menlehü’l-emrindir.” “Fi 7 C. Sene 1275” “Varidat derkenarı natık olduğu üzere meblağ-ı hasılat-ı mezkurun tahsili babında zimmet pusulası yazılmıştır. Fi 20.Z. sene 1275”